

СЪЮЗ НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО И АКУШЕРСКИТЕ
ГРИЖИ НА СЛОВЕНИЯ СЪЮЗ НА
ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СДРУЖЕНИЯ НА

**Терминологичен
речник на
основните термини
в областта на
здравните и
акушерските грижи**

СЪЮЗ НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО И АКУШЕРСКИТЕ
ГРИЖИ НА СЛОВЕНИЯ СЪЮЗ НА
ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СДРУЖЕНИЯ НА

Терминологичен речник на основните термини в областта на здравните и акушерските грижи

Работният материал е предназначен за подготовка на кандидати, които се явяват на изпит словенски език на професионално ниво за здравни работници и здравни сътрудници в областта на здравеопазването и акушерските грижи.¹

¹ Работният материал е изготвен на базата на речник на термините в областта на здравеопазването и акушерството, който е създаден от работната група по терминология към Съюза на здравеопазването и акушерството на Словения — Съюз на професионалните сдружения на медицински сестри, акушерки и медицински работници в Словения (СЗАГС). Освен Александра Саша Хорват и Невенка Медия в работната група участват частично и членовете Нада Вигъц, Мирям Марн, Аленка Крист и Гордана Ниенич. През 2023 г. Професионалната колегия на СЗАГС добави някои нови условия. Работният материал ще бъде допълван.

**Терминологичен речник на основните
термини в областта на здравните и
акушерските грижи**

Работен материал

Издател: Съюз на здравните и акушерски грижи в Словения
– Съюз на професионалните сдружения на медицински
сестри, акушерки и медицински работници в Словения

Главен и отговорен редактор: Моника Ажман

Автори: Александра Хорват, Невенка Медия, Нада
Вигъц, Мирям Марн, Аленка Крист, Гордана Ниенич,
Драгица Щромайер, Андрей Войнович, Саня Арнаутович

Изготвен от: Съюз на здравните и акушерските грижи в Словения
- Съюз на професионалните сдружения на медицински сестри и
акушерки в Словения

Любляна, 2024 г.

1-ва онлайн версия

Каталожният запис на изданието (CIP) е
изготвен в Националната и университетска
библиотека в Любляна
COBISS.SI-ID 182079747
ISBN 978-961-273-271-4 (PDF)

A

адаптация — адаптиране на човек към новосъздадена ситуация или към нови, различни условия: адаптиране на пациента към живот с болестта, адаптиране на пациента след ампутация на крайник, адаптиране на специалиста по **здравни и акушерски грижи** (по-нататък **ЗАГ**) към променен начин на работа

агресивен — буен, агресивен човек: напр. вербално и/или физически агресивен пациент, може да бъде към друг човек, предмет или животно — хетероагресивен, може да бъде към себе си — автоагресивен; думата се използва не само в отрицателен смисъл, но и в положителен (вж. под асертивен)

акредитация — акредитацията на лечебни заведения е официална процедура, при която външна институция оценява и преценява как лечебното заведение изпълнява предварително изготвени и публикувани стандарти за качество и безопасност с цел непрекъснато подобряване на качеството и безопасността на медицинското лечение

активно слушане — активно слушане: слушащият (експертът по ЗАГ) насърчава говорещия (пациента) да говори вербално — с въпроси и обратна връзка, а също и невербално — с мимики и жестове, като по този начин постоянно му дава да разбере, че всъщност слуша, чува и същевременно го разбира и проверява дали говорещият също е чул и разбрал съобщението му; слушателят не съди и не оценява мненията на говорещия

акутно болнично лечение — включва здравни услуги и състояния, които изискват приемане на пациента и проследяване на здравето му състояние в болницата за минимум 24 часа

алгоритъм — правило, което определя вида и последователността на дейностите на медицинските специалисти с цел постигане на възможно най-голяма полза за пациента; алгоритъм за реанимация, алгоритъм за лечение на пациент със съмнение за инфекция с вируса H1N1, SARS-COV-2, алгоритъм за грижа за новородено след раждане

алтернативна медицина, лечение — несвързана група с неортодоксални процедури; методите на алтернативната медицина, за разлика от методите на ортодоксалната медицина, в повечето случаи нямат доказан ефект; следните лечебни системи се използват при осъществяване на лечебни дейности (традиционна китайска медицина, аюрведа — традиционна индийска медицина, хомеопатия, други лекарства)

амбулатория — държавна или частна организационна единица на здравно заведение за здравно обслужване на пациенти, която не осигурява леглова база; обикновено пациентите идват в амбулаторията за прегледи и/или лечение от вкъщи, по собствена необходимост или след направление от личен лекар:

самоиздържаща се амбулатория — клиника за предоставяне на общи и/или специализирани здравни услуги извън системата на общественото здравеопазване, в която пациентът частично или изцяло заплаща сам услугите

специализирана амбулатория — амбулатория за предоставяне на специализирани медицински услуги, предназначени за задълбочена диагностика и лечение на заболявания или медицински състояния, както и амбулаторна рехабилитация: оториноларингология, диабетология, против бяс, дерматологична амбулатория

обща амбулатория — клиника за предоставяне на общи здравни услуги; предназначена е за комплексно и продължително здравеопазване на населението

амбулаторно лечение/контакт/консултация — набор от дейности, свързани с изследване/лечение/консултация, които се извършват от лекар или медицинска сестра в присъствието на лекар и са свързани с един амбулаторен пациент във времето и пространството, напр. лекарски кабинет или дом на пациента

амбулаторен пациент — лице, което е насочено към амбулаторно или към болнично заведение и ползва диагностични и терапевтични услуги, но не заема редовно или специално болнично легло

анализ — систематично разделяне на единица или цяло на компоненти: анализ на психофизическото състояние на пациента, анализ на нуждите на пациента от специалиста по ЗАГ, анализ на условията за дейността на специалиста по ЗАГ (персонал, оборудване на институцията), анализ на

анамнеза — информация за пациента, която се събира от медицински специалист преди началото на лечението, въз основа на отговорите на пациента на конкретни въпроси — самоанамнеза, или отговори от лице, което познава пациента, напр. негови близки и/или друг медицински специалист — хетероанамнеза; анамнезата е важна за лечението и за прилагането на ЗАГ:

акушерска анамнеза — информация за пациента (бременна, родилка, майка на новородено): информация за бременност, раждане и следродилен период; информация дали пациентката е заченала по естествен път или с медицинска помощ, дали раждането е приключило с цезарово сечение, дали пациентката има проблеми с кърменето

фамилна анамнеза — данни за наличие на определени заболявания в семейството на пациента: наличие на онкологични, сърдечносъдови и други хронични незаразни заболявания, наследствени заболявания и наследствени особености

медицинска анамнеза — информация за пациента, която помага на лекаря да постави медицинска диагноза: текущи здравословни проблеми и заболявания на пациента, заболявания, които е прекарал в детството, начин на живот, наличие на пороци, възраст на пациента

анамнеза за здравни грижи — информация, която ни казва дали пациентът има или не силата, волята и знанията да извършва основни жизнени дейности: информация, която ни казва дали пациентът има нужда от помощ при ставане, дали пациентът с диабет е в състояние или не да контролира нивата на кръвната захар или не, независимо дали пациентът е способен да се обслужва сам след изписване от болницата

социална анамнеза — данни за социалното положение на пациента: семейно положение, жилище, работно място

анкета — получаване, събиране на отговори и/или мнения с помощта на анкетен въпросник; анкетата обикновено е писмена и анонимна, предназначена за целева група хора; метод на изследователска работа, с помощта на който изучаваме предмета на изследването: анкета за хранителните навици на пациентите, анкета за употребата на хормонална контрацепция сред тийнейджърите, анкета за разпространението на тютюнопушенето сред здравните работници

антисуициден пакт — споразумение между психотерапевт и неговия пациент или клиент, че няма да се опитва да се самоубие между една терапевтична сесия и друга; ако пациентът или клиентът не би могъл да спази договореното, се задължава да потърси помощта на психотерапевт или друг специалист (потърсете помощ от психиатър, използвайте спешно телефонно обаждане и т.н.)

асертивен — този човек, който изразява, утвърждава себе си; агресивен в положителния смисъл на думата: асертивният индивид (специалист по ЗАГ) отстоява правата си и задоволява своите нужди и желания, като се съобразява с другите хора (пациенти, колеги) и не ги лишава от отстояването и задоволяването на техните нужди и желания, и не нарушава техните права, но и не позволява те да нарушават правата му и да ограничават упражняването и задоволяването на неговите нужди, цели и желания; в дейностите за постигане на целите си асертивният индивид е ясен и решителен, подкрепя действията и решенията си с добре обосновани причини и доказателства, състрадателен е към другите, приема техните различия, умее да прави компромиси и при специални обстоятелства може дори да се откаже целта си

автономия — независимост, индивидуална независимост; отделен индивид решава и действа в съответствие със своите убеждения или не зависи от мнението на другите при вземане на решения и поведение:

автономност на пациента — въз основа на информацията, предоставена му от медицинския експерт за медицинското лечение, пациентът взема решение за него самостоятелно, в съответствие със своите убеждения и независимо от становището на медицинския експерт; самостоятелното вземане на решения и поведение е основно право на пациента

автономност на специалиста по ЗАГ — специалистът по ЗАГ самостоятелно, в съответствие със своите професионални компетенции и етични принципи, решава и действа в полза на пациента; автономността на специалиста по ЗАГ не е абсолютна, тя е ограничена от автономността на пациента — в етиката на грижата автономията не се разбира като самостоятелно вземане на решения от специалиста по ЗАГ, а специалистът по ЗАГ взема решения въз основа на комуникация и съгласие с пациента и другите членове на екипа

Б

акушерски екип — монодисциплинарна група от експерти в областта на акушерството; състои се от квалифицирана акушерка и медицинска сестра акушерка

акушерство — самостоятелно професионално направление на акушерките; включва грижи за жени от всички възрасти за поддържане или възстановяване на тяхното репродуктивно и гинекологично здраве; обслужва жени по време на нормална бременност, раждане и следродилен период, както и новородени, кърмачета и техните семейства

Biomedicina Slovenica — най-изчерпателната библиографска колекция от професионални и научни статии в областта на биомедицината в Словения

болка — локализирано, неприятно до непоносимо чувство, свързано с физически или психически смущения във функционирането на организма

заболяване — 1. заболяване или нарушения във функцията на организма или на определени тъкани, органи, системи; болестта се различава от нараняванията по това, че нараняванията са резултат от външни физически или химически агенти; 2. физиологична или психологическа дисфункция

болногледач/болногледачка (наричани по-нататък болногледач) е член на екипа от медицински сестри; предоставя медицински грижи предимно в домовете за стари хора и други социални заведения; болногледачът има придобито тригодишно средно професионално образование, стаж и професионален изпит; за да работи самостоятелно, трябва да е вписан в регистъра за здравни и акушерски грижи към СЗАГС

отпуск по болест — постоянно или временно отсъствие от работа поради заболяване, наранявания по време на работа или извън работа, грижи или придружаване на болен член на семейството, или изолация

болница — държавно или частно медицинско заведение, което предоставя лечение и медицински грижи на пациенти, с леглова база, подходящ персонал, оборудване и

подходяща организация на работа:

клиника — основна организационна единица на университетска болница или самостоятелно лечебно заведение на третично ниво на здравна помощ за най-взискателното специализирано извънболнично и болнично лечение; институция за научноизследователска и образователна работа: Университетска клиника по хирургия в Любляна, Университетска клиника по гинекология в Любляна, Университетска психиатрична клиника в Любляна

клиничен институт — независима медицинска институция или отдел на болница, която е посветена на научни изследвания за нуждите на здравеопазването и университета (медицински факултет, факултет по здравеопазване), обучение на здравни специалисти и развитие на здравната професия; по правило не разполага с леглова база за осъществяване на дейността си: Клиничен институт по клинична химия и биохимия УКЦ Любляна, Клиничен институт по радиология УКЦ Любляна, Клиничен институт по онкология Любляна

специализирана болница — държавно или частно лечебно заведение за лечение и медицинско обслужване на пациенти със специфични заболявания: Психиатрична болница Бегуние, болница Тополшица, ортопедична болница Валдолтра

многопрофилна болница — обществено здравно заведение за лечение и медицинско обслужване на пациенти от определен район; предоставя медицински услуги най-малко в областта на вътрешните болести, хирургията, педиатрията и гинекологията и акушерството: Обща болница Ново место, Обща болница Словен Градец, Обща болница Птуй

учебна болница — обществена здравна институция, която функционира и като учебна база за обучение на специалисти по ЗАГ и други здравни работници: Обща болница Йесенице, Обща болница Изола, Обща болница Ново место

университетска болница — обществена здравна институция, свързана с университета, посветена на най-взискателното лечение и медицински грижи за пациенти от цяла Словения, както и образователни и научноизследователски дейности: Университетски клиничен център Любляна, Университетски клиничен център Марибор

вътреболнична инфекция — инфекция, възникнала в процеса на диагностика, лечение или рехабилитация в

болница или в друго лечебно заведение, което извършва медицинска дейност, както и в институция за социално подпомагане; говорим за вътреболнична инфекция, ако симптомите на пациента се появят повече от 48 часа след постъпването за лечение и по-малко от 48 часа след изписването; нозокомиалната инфекция се предава чрез индиректен или директен контакт с инфекциозния агент: напр. инфекция на рана с M.R.S.A (резистентен на метицилин *Staphylococcus aureus*), инфекция на пикочния мехур с *E.coli* (*Escherichia coli*), инфекция на кръвта с *V.R.E.* (резистентен на ванкомицин ентерокок)

болнично лечение — хоспитализация; лечение на пациент в едно или повече отделения на болница, което започва с приемане и завършва с изписване, преместване в друга здравна организация или смърт след лечение

В

ваксинация — медицинска процедура, която активира имунния отговор на човек/пациент чрез въвеждане на живи отслабени микроби, унищожени микроби, отделни микробни молекули или РНК към ваксина с цел създаване на резистентност

сертифициране — процес, чрез който независима институция гарантира писмено, че даден продукт, процес или услуга отговаря на специфични изисквания

сертификат — документ, потвърждаващ, че са постигнати достатъчни способности (способности и условия) за изпълнение на определена работа

цел — желано бъдещо състояние, за което вземащият решение по свои или други критерии преценява, че би си струвало да бъде постигнато

CINDI (Countrywide Integrated Noncommunicable Diseases Intervention Programme) — международна интегрирана програма за интервенция за превенция на хронични заболявания; националната програма за промоция на здравето и профилактика на сърдечносъдовите заболявания и други хронични незаразни заболявания; работи в рамките на СЗО от 1984 г., в Словения от 1990 г.

Г

време на изчакване — очакваният период от влизане в списъка на чакащите до действителното начало на лечението, изразен в дни или месеци
време на изчакване — разликата между предварително договорения начален час на медицинската услуга и нейното действително начало, изразена в минути

списък на чакащите — управлявана по електронен път или ръчно база данни по реда на последователно записаните пациенти, които чакат за лечение или за заявяване на правото на медицински услуги

почетен трибунал — независим двустепенен орган на СЗАГС, който идентифицира, разглежда и отсъжда нарушения на Етичния кодекс в сектора на медицинските грижи, Етичния кодекс на акушерките на Словения, Устава на СЗАГС и други нередности по прилагането на ЗАГ

Д

рискови фактори — рискови фактори, които увеличават вероятността от развитие на здравословни проблеми или заболявания, които могат да бъдат предотвратени: тютюнопушене — рисков фактор за развитие на рак на белия дроб; липса на физическа активност и нездравословно хранене — рискови фактори за сърдечносъдови заболявания; употреба на психоактивни вещества по време на бременност — рисков фактор за неправилно развитие на плода (Противоположните рискови фактори са защитни или защитни фактори, които имат благоприятен ефект върху здравето и намаляват вероятността от заболяване: редовна физическа активност за предотвратяване на сърдечносъдови заболявания, балансиран здравословен хранителен режим за предотвратяване на затлъстяването)

деонтология — основани на етиката разпоредби, които уреждат задълженията на определена държава или професия: напр. медицинска деонтология, правна деонтология

диета — хранене, което поддържа пациента здрав или възстановява и лекува определени заболявания, или ги предотвратява; в зависимост от естеството на заболяването на пациента лекарят предписва диета на пациента в сътрудничество с диетолог, който определя подходящия състав, количество и брой хранения и начина на тяхното приготвяне: диета за сърдечноболни, диета за пациенти с бъбречни заболявания, диета за отслабване

дипломирана акушерка/дипломиран акушер — (наричани по-нататък дипломирана акушерка) е доставчикът на акушерска помощ; има завършена първостепенна (университетска) програма за обучение по акушерство; акушерството е професионална област, която се занимава с жени по време на нормална бременност, раждане, следродилен период и новородени и кърмачета с цел поддържане или постигане на най-доброто здраве на майката и детето; но също така участва в определени области на репродукцията, акушерството, гинекологията, неонатологията, социалните науки, здравните дейности, общественото здраве, етиката... за да работи самостоятелно, дипломираната акушерка трябва да бъде регистрирана в регистъра на СЗАГС и трябва да има валиден лиценз за предоставяне на независима акушерска помощ

дипломирана медицинска сестра/дипломиран здравен специалист — (наричани по-нататък дипломирана медицинска сестра) е медицинската сестра в екипа по здравни грижи и медицинския екип; има завършено първостепенно (университетско) обучение за медицинска сестра; определя нуждите от медицински грижи, поставя целите на интегрирания подход към пациента, планира, прилага, оценява и документира медицинските грижи; при това включва колеги от сестринския екип и медицинския екип; за да работи самостоятелно, трябва да е регистрирана в СЗАГС и да притежава валиден лиценз за самостоятелни медицински грижи

дискриминация на пациенти — нежелана и недопустима дискриминация на пациенти от ЗАГ, специалисти и техни колеги; ограничаване или изключване на един или повече пациенти в полза на друг или други; дискриминацията произлиза от незачитане или нарушения на етичните принципи; пациентите биват дискриминирани поради своя пол, раса, цвят на кожата, възраст, религиозни или политически убеждения, сексуална ориентация и по други причини

събитие — 1. самостоятелно, ясно определено събитие, което може да бъде оценено; 2. всяко отклонение от нормалната медицинска практика, което уврежда пациента или създава риск от увреждане; включва грешки, предотвратими нежелани събития и опасности; 3. нещо, което се случва или включва пациента

кърмаче — дете на възраст до една година

доктрина на работата — научна доктрина или научна теория на труда; теоретични насоки за правилното прилагане на дейностите по ЗАГ в практиката

документиране — система за писмено събиране, редактиране, предаване, записване и използване на информация/данни; документацията и отчетността предават информация за здравословното състояние на пациента и за интервенциите, насочени към постигане на целите на пациента; документацията е правен документ в съдебното производство

документиране на здравните грижи — непрекъснат запис на изпълнението на всички фази на процеса на здравните грижи съгласно професионалните констатации, насоки, протоколи и стандарти за здравни грижи; чрез здравната документация гарантираме запис на всички значими промени в състоянието на пациента и отклонения от планирания план за здравни грижи, както и ефективността на извършените дейности

дългосрочна грижа — представлява набор от мерки, услуги и дейности, предназначени за лица, които поради последствията от заболяване, слабост, свързана с възрастта, наранявания, увреждане, липса или загуба на интелектуални способности, за дълъг период от време, който не е по-кратък от три месеца или са постоянно зависими от помощта на други лица при изпълнение на основни и поддържащи ежедневни задачи

дом за възрастни хора — публична или частна институция за социално подпомагане, за дългосрочно или временно настаняване, здравни грижи и грижи за възрастни хора, по изключение и други целеви групи от населението, които по различни причини не могат да се обслужват пълноценно, напр. инвалиди и други: Дом за възрастни хора във Фара Превалие, Дом за възрастни хора във Фужина, Дом за пенсионери в Даница Вогринец, Марибор

доносено — новородено, родено между 37-та и 42-ра навършена седмица от гестационната възраст

ДОРА — национална организирана скринингова програма за ранно откриване на рак на гърдата при жени над 50 години; методът за скрининг е мамография или рентгенова снимка на гърдата

второ мнение — е мнението на един или повече други лекари относно оценката на определено медицинско състояние или планираната медицинска процедура на пациента, което потвърждава, опровергава или променя оценката на определено медицинско състояние или планираната медицинска процедура на пациента, и извършена от лекуващия лекар

Е

ЕМА — European Midwifery Association — Европейска акушерска асоциация ЕАА — нестопанска и неправителствена организация, състояща се от професионални асоциации и организации на акушерки от страните членки на Европейския съюз, Европейското икономическо пространство и страните кандидатки за влизане в Европейския съюз. ЕАА определя минимални стандарти в областта на АГ, организира непрекъснато професионално обучение на своите членове и има важен и активен принос към здравната политика в Европа; акушерки и акушери обменят опит и обсъждат теми, свързани с акушерството и репродуктивното здраве на жените на срещите на ЕАА; Словения е пълноправен член на ЕАА от 2004 г.

емпатия — способността на индивида да възприема чувствата на друг човек по подобен начин, както се чувства самият човек, без да се идентифицира с него; способността на специалиста по ЗАГ да възприема чувствата и проблемите на пациента, без да се идентифицира с пациента или да поема чувствата и проблемите му върху себе си; една от важните характеристики или умения, които трябва да притежава ЗАГ експерта, за да изпълнява професионално работата си

отделение за интензивно лечение — организационна единица в болница, предназначена за най-взискателното лечение на животозастрашени пациенти

отделение за интензивни здравни грижи — организационна единица на болнично отделение или болнична организационна единица, в която се извършват интензивни здравни грижи

ентеростомален терапевт — квалифициран лекар или квалифицирана медицинска сестра, специално обучена или обучен да лекува пациенти с различни видове стоми, фистули, наранявания от натиск и други хронични рани, и да лекува пациенти с инконтиненция

етика — правота, морално учение; философска дисциплина, която се занимава с човешкото поведение от гледна точка на доброто и злото; система от принципи за моралните задължения на хората (към ближния, семейството, обществото); в контекста на етиката, в професията на ЗАГ срещахме следните термини:

етична дилема — труден избор между две възможности за действие или трудно решение за един от тях; по правило нито едно от решенията не допринася за задоволителното решение на проблема; въз основа на знанията и опита си експертът по ЗАГ избира решението, което води до по-малкото зло;

комисия по етика — мултидисциплинарна група от експерти, която оценява етиката на предложението за изследване и неговия ход и проверява съответствието на изследователските процедури със законите и етичните разпоредби; медицинските специалисти трябва да получат съгласието на комисията по етика за изследвания с участието на пациенти и/или техни близки;

етичен принцип — принцип, насока за етично вземане на решения и поведение; етичните принципи, които експертите на ЗАГ трябва да вземат под внимание и съгласно които да действат при работа с пациенти, са определени от Словенския етичен кодекс за медицински сестри и медицински работници и Словенския етичен кодекс на акушерките;

етика на грижата — философска дисциплина, теория на професията ЗАГ, която дефинира грижата на експертите по ЗАГ за пациента в най-широкия смисъл на думата (задоволяване на физическите, духовните, психологическите и социалните потребности на

пациента); етиката на грижата е етиката на връзката между лицето, което полага грижи, и лицето, което получава грижи; включва всички дейности на специалистите по ЗАГ, чиято цел е доброто състояние на пациента или неговото добруване;

етика на добродетелите — теорията на професията на ЗАГ, която дефинира положителните черти на характера на експертите на ЗАГ — честност, справедливост, доброта, надеждност, смелост и др. навсякъде и на всеки;

професионална етика — професионален морал, професионално морално учение; ръководи вземането на решения, действието, поведението и поведението на експертите по ЗАГ на работното място и извън него; той се определя от Словенския етичен кодекс за медицински сестри и медицински работници и Словенския етичен кодекс на акушерките

електронно здравеопазване — общото използване на информационни и комуникационни технологии при превенцията, диагностиката, лечението и наблюдението на заболявания и при вземането на решения относно здравето и начина на живот; включва сътрудничество между пациенти и доставчици на здравни услуги, трансфер на данни между институции и взаимна информация между пациенти и здравни специалисти; то също така обхваща мрежи за здравна информация, електронни здравни досиета, телемедицина и комуникационни системи за наблюдение на здравословното състояние, което пациентите имат върху телата си

Ж

фетална смърт — смърт на плода или на плода преди раждането

фертилност — раждаемост; броят на живородените деца на 1000 жени в репродуктивния период (от 15 до 49 години) в определено време и в определена географска област

З

гестация — бременност (също износване на бременност)

гестационна възраст — възрастта на ембриона и плода по всяко време на бременността

основна дейност на стопанския субект е тази дейност, която е регистрирана или определена с правилник или с учредителен акт; ако стопанският субект извършва една единствена дейност, това е основната му дейност; ако един стопански субект извършва няколко дейности, неговата основна дейност е тази, с която генерира най-голям дял от добавената стойност

И

манипулиране — ръчна процедура за насърчаване или ускоряване на нормалното психомоторно развитие при дете или също при пациент с неврологични заболявания или наранявания; първоначално захватите се извършват от медицински специалисти, а по-късно и от деца или от близките на пациента според указанията на медицински специалисти

хоспитализация — приемане на пациента в болница и лечението му в болницата; медицинско обслужване на пациент в болнично легло

хоспитализъм – реакцията на пациента към продължителен престой в болницата или в друго здравно и социално заведение, която се проявява у пациента под формата на физически и/или психически разстройства; хоспитализмът е по-често срещан при деца — особено през първата година — в резултат на откъсване от домашната им среда и отделяне от майката или родителите:

психичен хоспитализъм — поведенчески разстройства, безразличие, отказ от участие в лечението;

физически хоспитализъм — неволеви движения на тялото и крайниците, повторно уриниране на детето,

след като е усвоило ползването на гърнето или тоалетната, контрактури — свивания и слабост на мускулите, наранявания при натиск

хоспитализиран пациент — пациент, приет в болница за лечение

И

инцидент (вж. също неблагоприятно събитие, отклонение от безопасността) — 1. събитие или обстоятелство, което би могло или е довело до неволно и/или ненужно увреждане на дадено лице; 2. всяко отклонение от обичайното медицинско лечение, причинило увреждане на пациента или представляващо риск от увреждане; съдържа грешки, предотвратими нежелани събития и инциденти

заболеваемост — броят на новодиагностицираните пациенти с определено заболяване за определен период от време и в определена група от населението, напр. заболеваемостта от рак на гърдата при жените е броят на всички новодиагностицирани пациенти с рак на гърдата за една календарна година

индикация — необходимостта, причината за въвеждането на определени медицински интервенции, които се извършват от медицински специалисти въз основа на показанията — симптоми и обстоятелства на пациента

изпълнител на здравни услуги — е обществено здравно заведение и друго юридическо или физическо лице, което предоставя здравни услуги по реда на закона, с който се урежда здравеопазването.

доставчик на здравни и акушерски грижи — е медицински работник в областта на медицинските и акушерските грижи (напр. медицинска сестра, дипломирана медицинска сестра, дипломирана акушерка)

интензивни здравни грижи — непрекъснати, по-обширни и по-взискателни медицински грижи за тези пациенти, които се нуждаят от частична или пълна професионална помощ при изпълнение на основните си жизнени дейности; медицинските сестри имат повишен контрол върху пациентите с помощта на подходящи медицински изделия;

интензивните медицински грижи включват също индивидуални диагностични и терапевтични интервенции, както и здравно образование и социотерапевтична работа

интензивна терапия — най-взискателното лечение, което осигурява на животозастрашаващи пациенти подкрепа за отслабената функция на отделен жизненоважен орган или органна система, или замества загубената функция; специално обучени медицински специалисти, с помощта на подходяща медицинска апаратура, имат непрекъснато наблюдение на пациентите, в рамките на което провеждат натоварена и обширна диагностична и терапевтична програма

интердисциплинарен екип — е екип, състоящ се от експерти от различни дисциплини, където областите на отговорност са ясни и определени според професионалния профил и образование на индивида; в този тип екип експертите заедно и в сътрудничество помежду си решават общ проблем, но все пак от специфична ориентация, свързана със собствената им професия; ръководството на екипа, властта и отговорността се възлагат на професионалиста, който е най-подходящ за справяне с конкретна клинична ситуация, която може да варира в зависимост от случая

интервенции — са всички дейности на доставчиците на здравни и акушерски грижи (процедури и интервенции), които са необходими за изпълнението на плана за здравни грижи

подобряване на системата — резултатите или резултатът от политика, процеси и структури, насочени към предотвратяване на недостатъци в системата и подобряване на безопасността и качеството

бърнаут — дълготрайно състояние на крайно психофизическо изтощение; „прегарянето“ може да бъде предизвикано от прекомерен стрес, но е причинено от личностните характеристики на индивида, особено самооценката, основана на представянето; прегарянето се изразява в различни симптоми, включително загуба на мотивация за работа, хронична умора, която не изчезва дори след почивка, нарушения на концентрацията, липса на емоции, депресия; крайният резултат от процеса на бърнаут поради прекомерна активност е психофизически срив.

резултат за пациента — въздействието върху пациента,

което се дължи изцяло или частично на инцидента

изпълнители на здравна дейност — местни или чуждестранни юридически и физически лица, получили разрешение от Министерството на здравеопазването за извършване на здравна дейност

доставчик на ЗАГ услуги — здравен специалист, който работи в областта на ЗАГ, завършил е подходящо формално образование по ЗАГ програми и отговаря на други предписани условия

К

кахексия — състояние на тежка обща физическа слабост и обща слабост на пациента; може да е в резултат от определени заболявания, отравяне или глад

кахектичен — пациент с кахексия

качество — степента, в която здравните услуги за индивида или населението увеличават вероятността от желани здравни резултати и са в съответствие с най-новите професионални знания

качество в здравеопазването — характеристиката на здравеопазването, по която преценяваме дали дадена грижа е постигнала целта си или не, е последователното предоставяне на резултати от лечението, които са сравними със стандартите или най-добрите практики

качество на медицинското лечение — това е медицинско лечение, което осигурява на хората и населението желаните резултати от лечението в съответствие с текущите професионални познания; е непрекъснато усилие на всички — доставчици на здравни услуги, здравни специалисти и здравни сътрудници, пациенти и техните роднини, изследователи, платци и учители — да направят промени, които ще доведат до по-добри здравни резултати за пациентите, до по-добра производителност на системата и по-добро развитие на професионалисти

карантен период — временно пълно ограничаване на приема на храни и течности през устата поради диагностични или терапевтични интервенции, напр. пациентът не трябва да поглъща нищо през устата за определен период от време след стомашно-чревна операция

здравноосигурителна карта — компютърно четим личен документ за упражняване на здравноосигурителни права в Република Словения; има го всеки гражданин, който плаща задължителни здравни осигуровки

показател за качество — статистическа или друга измерима единица, която показва успеха на медицинското лечение, работата на доставчиците на здравни услуги и здравната система; е основа за наблюдение, оценка и подобряване на качеството на медицинското лечение; ние измерваме броя на паданията на пациентите на хиляда дни грижа, **броя на декубитусите** на хиляда хоспитализирани пациенти, възникнали по време на хоспитализация, броя на майките, които кърмят само новородените си при изписване от родилния дом

клинична пътека — стандартен план, последователност от дейности за осъществяване на цялостно, качествено, безопасно и научно обосновано медицинско лечение на пациенти с конкретно заболяване или с планирана специфична интервенция, с цел постигане на оптимално лечение резултат: напр. клинична пътека за лечение на пациент с меланом, клинична пътека за лечение на пациент със склероза на разширени вени на долните крайници, клинична пътека за лечение на пациент с рак на стомаха

клинична среда — е средата, в която се провежда лечението на пациента

Етичен кодекс на акушерките на Словения — е приет от СЗАГС и представлява кодекс от етични принципи и правила, предназначени и задължителни за всички, които работят или са обучени в областта на акушерските грижи (акушерството).

Етичен кодекс на здравните и медицински грижи на Словения — е приет от СЗАГС и представлява кодекс от етични принципи и правила, предназначени и задължителни за всички, които работят или учат в областта на медицинските грижи; те представляват ръководство при формирането на професионални етични и морални нагласи и

ценности, основа за вземане на етични решения, помагат при аргументирането на тези решения и дават възможност за етично отразяване на професионалната работа

коHORTA (COHORT) — група лица с обща статистическа характеристика; статистически термин за представителна извадка от хора от популация, която се проследява чрез изследване в продължение на години, за да се наблюдава появата, изчезването и промяната на определени явления в тази група от популацията

компетенция — представлява набор от знания и умения за реализиране на поставените цели и означава предимства при изпълнение на мисията на нашата работа; компетенциите на индивида за изпълнение на определена работа са: знания, способности, мотиви, собствена представа за себе си и ценности; компетенциите могат да се разбират като способности, които са необходими на медицинските сестри за успешно и ефикасно изпълнение на конкретна работа или роля; освен способности, умения и знания, компетенциите включват и мотивация за определена задача, личен стил и психологическо отношение към себе си

компетентност — изразява доказана способност на доставчика на ЗАГ да използва правилно знания, умения или обучение или квалификация в професията; компетентността включва всички знания, умения и способности, необходими за изпълнение на задачи в ЗАГ, които изпълнителят е придобил чрез формално образование, допълнителни знания, специализация и от работната практика.

концесия — официално разрешение, издадено от държавата или местната общност на юридическо или физическо лице по гражданското право за извършване на медицински дейности, напр. амбулаторни медицински сестри за предоставяне на извънболнична медицинска помощ

концесионер — местно или чуждестранно физическо или юридическо лице, което самостоятелно извършва дейностите и услугите на ЗАГ въз основа на решение на компетентен орган

противопоказание — причина за отлагане на определени здравни и медицински интервенции при пациент поради здравното му състояние и обстоятелствата

координация на случаите — координация и/или

управление на изпълнението на дейностите по ЗАГ и медицинско обслужване на групи пациенти със сравними диагнози с цел осигуряване на най-високо качество на ЗАГ и здравни грижи при възможно най-ниски разходи и със съдействието на всички участници в здравната система

координатор на случаите — координатор и/или ръководител на прилагане на ЗАГ и медицинско обслужване на групи пациенти със съпоставими диагнози; специално квалифицирана дипломирана медицинска сестра или дипломиран лекар, дипломирана акушерка или дипломирана акушерка

нарушение — умишлено отклонение от процедура, стандарт или правила на работа

квалификации — означава съвкупността от професионално или университетско образование и професионални квалификации, които дадено лице е придобило чрез програми за образование и обучение в държави — членки на ЕС, въз основа на които то е придобило правото да упражнява професия или професионална дейност в отделна държава — членка на ЕС, както и всеки професионален опит, придобит при упражняване на професия или професионална дейност в ЕС

култура на безопасност — 1. е набор от ценности, нагласи, възприятия, умения, модели на поведение и стилове на индивиди и групи; става въпрос за общото поведение и отношение на ръководството и персонала към безопасността, безопасното медицинско лечение, безопасността на системите и процедурите, които организацията има; 2. среда без обвинения, където хората могат да докладват грешки или близки до такива случаи без страх от наказание

Л

лиценз за самостоятелно извършване на работа — е лиценз за самостоятелно извършване на медицинска дейност, който в областта на медицинската и акушерската помощ се подновява на всеки седем години въз основа на доказателства за непрекъснато професионално развитие; за да подновят своя лиценз, регистрираната медицинска сестра

и регистрираната акушерка трябва да получат 70 лицензионни точки в рамките на седем години и да изпълняват задължителните изисквания на непрекъснато професионално развитие

М

медиация — намеса и помощ на независима и безпристрастна трета страна при разрешаване на спор между две или повече участващи страни с цел намиране на задоволително и приемливо решение за всички участници

медицина — в по-широк смисъл това е наука и дейност, насочена към профилактика и лечение на заболявания и възстановяване на здравето на хората, но в по-тесен смисъл е свързана с дейността на лекарите

медицинска намеса — действие, което засяга тялото на пациента и с което се оказва решаващо влияние върху хода на лечението; извършва се от лекар или по негово нареждане от специално обучен ЗАГ специалист:

диагностична процедура — процедура, с която лекарят поставя или отхвърля диагноза, напр. колоноскопия, ексцизия на меланом, събиране на урина с катетър;

елективна интервенция — процедура, избрана между две или повече възможности за избягване на очаквани усложнения, напр. отстраняване на кожен белег в зона, където има постоянна възможност за дразнене, отстраняване на херния, планово цезарово сечение;

хирургична/оперативна/операционна процедура — процедура, извършвана от лекар хирург с цел отстраняване или реконструкция на болен орган или част от тялото, напр. хистеректомия, смяна на тазобедрена става, реконструкция на гърди;

терапевтична интервенция — интервенция, свързана с лечение, напр. катетеризация на пикочния мехур, въвеждане на канюла във вена, приложение на лекарства, терапевтична пункция на костен мозък

многораждала — жена, която е раждала два или повече пъти

мобинг — малтретиране, насилие на работното място; съвкупност от злоумишлени действия на отделно лице или група, насочени срещу определено лице, с намерение да се накърни неговата личност и достойнство; когато тези поведения се повтарят системно и продължават дълго време, те могат да причинят психическо и физическо страдание на жертвата и от своя страна да доведат до сериозни здравословни и социални проблеми

подвижен пациент — пациент, който може да се движи

монодисциплинарен екип — група от експерти от една и съща област на експертиза

мъртвородено дете — дете, което веднага след раждането не дава признаци на живот (без дишане, без сърдечен ритъм, без движения), с тегло при раждане 500 g и повече и/или с гестационна възраст 22 седмици и повече, и/или с дължина на тялото 25 cm и повече

мъртвородени — броят на мъртвородените на 1000 от всички раждания (мъртвородени и живородени) в определено време и в определена географска област

Н

план за медицински грижи — индивидуално ориентиран план за медицински грижи, който включва оценка, планиране, изпълнение на интервенции и оценка

грешка — неизпълнение на планирано действие по предназначение или използване на неправилен план

раждаемост — раждаемост; броят на живородените на хиляда жители в определен момент и в определен географски район

медицинска документация — сбор от всички официално предписани и официално валидни медицински документи на пациента, които потвърждава реалността или наличието на здравната дейност, която пациентът е получил; задължителна основа за внедряване на безопасна, ефективна и качествена ЗАГ, основа за изследователска работа в ЗАГ, за нейното развитие и за правна защита на

операторите и ползвателите на ЗАГ; документацията за грижи се състои от лист за грижи с план за ЗАГ, лист за непрекъснат ЗАГ и други документи, предписани от професията по ЗАГ

медицински проблем — отклонение от нормалното или желано състояние или поведение на пациента, идентифицирано и описано от дипломирана медицинска сестра в медицинската диагноза

неонатален период — периодът на новороденото: обхваща времето от раждането до навършените 27 дни

опасност — обстоятелство, агент или действие, което може да доведе до повишен риск

нежелано събитие (вж. също отклонение в безопасността и инцидент) — всяко непреднамерено, неочаквано и непредвидено събитие, което може да навреди на пациента по време на/по време на медицинско лечение и което не произтича от естеството на самото заболяване; всяко нежелано събитие изисква незабавен анализ и действие за предотвратяване на по-сериозни последици за пациента; нежеланите събития включват напр. падане на пациента, язва под налягане, грешка при прилагане или приготвяне на лекарства, грешка при извършване на процедури в ЗАГ

недоносено — недоносено новородено, родено преди 37-ма гестационна седмица, независимо от теглото

медицинска диагноза — е клинична оценка на реакциите на дадено лице към здравословни условия/жизнени процеси или податливостта на индивид, семейство, група или местна общност към тези реакции

новородено — дете през първите четири седмици след раждането

спешна медицинска помощ — извършени спешни медицински мерки или действия от медицински експерти за пациент, чийто живот е пряко застрашен поради заболяване или нараняване, или при които, в зависимост от симптомите, животът може да бъде застрашен за много кратко време

О

управление на риска — процесът как да разберем, оценим и предприемем действия срещу рисковете, на които сме изложени в организацията, и по този начин да увеличим възможността за успех или да намалим вероятността за провал; целта на организацията е системен подход към управлението на риска; подходът за управление на риска трябва да бъде систематичен, дейностите за намаляване на риска трябва да бъдат координирани в цялата организация, което води до цялостно управление на риска

оценка на риска — оценка на вероятността събитие или обстоятелство да се случи и оценка на последствията, ако това събитие или обстоятелство се случи; нивото на риск е съвкупност от вероятности и следствия

Обзор на медицинските грижи — професионалното списание на СЗАГС; публикува научни и професионални статии, рецензии, доклади, иновации, инициативи и опит от професионалните области на ЗАГ и от различни интердисциплинарни области; излиза четири пъти годишно; публикуван е за първи път през 1967 г.

отделение — част от здравно или социално заведение за извършване на медицинска дейност:

болнично отделение — основната организационна единица на болницата; пространствено, функционално и кадрово цялостно звено за оказване на медицинска помощ, напр. вътрешно отделение, хирургично отделение, гинекологично отделение;

дневно отделение/стационар — звено на лечебно заведение — болница или клиника за медицинско обслужване на пациенти, което продължава по-малко от 24 часа, а не през нощта; отделението е физически отделено от останалите части на институцията; пациентите в дневното отделение обикновено не са в контакт с други пациенти, лекувани в болницата, напр. дневно отделение на обща болница Йесенице, дневна болница Словен Градец, перинатален дневен център Любляна;

клинично отделение — основната организационна единица на университетска болница, където освен най-взискателните медицински грижи се извършва

обучението на медицински специалисти и научноизследователска работа за нуждите на здравеопазването, напр. клинично отделение по ендокринология, клинично отделение по неврохирургия, клинично отделение по нефрология;

медицинско отделение — отделение на болница за разширено стационарно лечение, предназначено за пациенти, които вече не се нуждаят от спешно медицинско лечение и които все още не могат да се върнат в домашна или институционална среда, напр. в дом за стари хора; ключовите критерии за приемане на пациент в медицинско отделение са неговите нужди от медицински грижи, рехабилитация, медицинско образование и неговият нерешен социален проблем: медицински отдел на болница Сежана, медицински отдел (болница за медицински грижи) на УКЦ Любляна, медицински отдел на клиника Голник;

отделение за специално наблюдение — отделение на психиатрична болница за интензивно лечение на пациенти, чието движение може да бъде ограничено по медицински причини и застрашаващо техния живот или здраве или живота и здравето на други лица или причиняващи сериозни вреди на себе си или на други лица;

защитено отделение — организационна единица на институция за социално подпомагане, в която пациентите получават непрекъсната лична защита и защита, съобразена с нуждите си и не могат да напускат институцията по собствено желание, напр. отделение за пациенти с деменция в старчески дом

отговорен — компетентен или упълномощен да изпълнява или извършва задължение/задача

отговорен доставчик на ЗАГ услуга — доставчик на ЗАГ услуга, който може самостоятелно да предоставя услугата и има най-малко пет (5) години трудов стаж в по-тясната професионална област, в която работи.

устойчивост — степента, до която системата непрекъснато предотвратява, открива, смекчава или подобрява опасности и инциденти

обстоятелство — всеки фактор, свързан със или засягащ събитие, може да бъде агент или лице(а)

операционна сестра, дипломиран за операции здравен работник — експертна медицинска сестра в операционните здравни грижи, квалифицирана да работи в една или повече области на оперативната дейност и да участва в мултидисциплинарен екип

организационен резултат — въздействието върху организацията, което се дължи изцяло или частично на инцидента

лице със специални потребности — лице, което поради отклонения от очакваните психически, физически, поведенчески и социални характеристики и способности се нуждае от специално и допълнително внимание и грижи, напр. лице с психично разстройство, сляпо, частично зрящо, глухо или с увреден слух лице, лице с говорно-езиково разстройство, лице с физически увреждания

родилка — жена в периода до 42-ия ден след раждането

дете — лице, което не е навършило 18 години, освен ако вече не е придобило пълна дееспособност

дете със специални потребности — дете, което се нуждае от специално отношение и допълнителна професионална помощ поради проблеми в умственото, физическото, емоционалното и социалното развитие; децата със специални потребности са: деца с интелектуални затруднения, слепи и слабовиждащи, глухи и с увреден слух, деца с говорни и езикови нарушения, деца с двигателни увреждания, продължително болни деца, деца с дефицити в отделните области на обучение и деца с поведенчески и личностни разстройства

най-близки членове на семейството — най-близките членове на семейството на пациента: родители, съпруг/съпруга, граждански партньор, деца, баби и дядовци, внуци, братя и сестри, осиновител, осиновени деца, еднополов партньор

пациент — болен или здрав човек, който получава здравни или медицински грижи

най-близкото лице на пациента — пълнолетно лице, определено от пациента, което да взема решение от негово име относно плана за лечение, когато той не може сам да го вземе; ако пациентът не посочи най-близкия си човек, негов най-близък човек е по изключителен ред неговият съпруг/съпруга, граждански партньор или партньор от регистрирано еднополово партньорство, пълнолетно дете или пълнолетно осиновено дете, един от родителите или един от осиновителите, пълнолетен брат или сестра, един от бабите и дядовците, пълнолетен внук

съгласие на пациента за медицинска помощ — основно право на пациента; съзнателното и недвусмислено съгласие на пациента с предлаганата медицинска помощ, но само след като е получил пълна информация за грижата и когато е бил информиран и за възможните последици от нея и други възможности за избор на грижа; пациентът може да даде съгласието си устно или чрез действие или поведение, от което може да се направи надежден извод, че означава съгласие (информирано съгласие); когато Законът за правата на пациента го предвижда, съгласието трябва да бъде дадено в писмена форма, на предписания формуляр за съгласие (вж. също отказ на пациента от медицинска помощ)

отказ на пациента от медицинска помощ — основно право на пациента; съзнателен и категоричен отказ на пациента от предлаганата медицинска помощ, едва след като е получил пълна информация за грижата и е бил информиран за възможните последици от нея и други възможности за избор на грижа; пациентът може да откаже медицинска помощ само писмено на предписания формуляр (вж. също съгласие на пациента за медицинска помощ)

патронажна дейност — форма на здравна грижа, която осигурява активна здравна и социална защита на индивида, семейството и общността, чувствителен към вредни въздействия от околната среда поради биологичните си особености, определени заболявания или непривикване към новата среда; областите на работа в извънболничната

помощ са: здравни и социални грижи, кърмене на деца, новородени и кърмачета в домашни условия и кърмене на пациенти в домашни условия и други области на работа

перинатален период — предродилен период: обхваща периода от последните три месеца от бременността, раждането и първите седем дни от живота на детето

професионална тайна — цялата информация за пациента, по-специално информация за неговото здравословно състояние и неговите лични, семейни и социални условия, която специалистите по ЗАГ услуги и техните колеги научават в процеса на своята работа и са длъжни да пазят за себе си

плод (фетус) — развиващо се човешко същество в утробата от 9-та седмица до раждането

разширени болнични грижи — болнични грижи, предназначени за пациенти, които след приключване на медицинското лечение все още се нуждаят от помощ и определени медицински услуги от различни медицински специалисти, тъй като в противен случай преждевременното изписване може да причини значително влошаване на заболяването им или на тяхното здравословно състояние

Професионални компетенции и дейности на доставчиците в областта на здравните грижи — е документ, приет от СЗАГС, и определя компетенциите и професионалните дейности на доставчиците на здравни грижи.

упълномощен представител — лице, писмено упълномощено от пациента да го представлява по време на медицинската помощ, когато то не може да се представлява само

раждане (partus) — изтласкване на плода, феталните мембрани и плацентата от матката:

физиологично естествено раждане; изтласкване на плода, феталните мембрани и плацентата от матката през влагалището;

цезарово сечение (sectio Caesarea) хирургично отстраняване на плода, феталните мембрани и плацентата от матката

родилка, раждаща жена — родилка; жена в периода от началото на раждането до четири часа след раждането

родилен дом — лечебно заведение за медицинско обслужване на бременни жени, родилки, деца и новородени

родилен термин — очакваната дата на раждане; при изчисляване на термина вземаме предвид първия ден от последния месечен цикъл, добавяме към него седем дни и изваждаме три месеца; друг начин за определяне на термина е ултразвуковото сканиране

специална защитна мярка — мярка за сигурност; принудително времево и пространствено ограничаване на движението на пациента, когато не е възможно да се овладее или отстрани опасното му поведение с други, по-леки мерки, което застрашава собствената му безопасност, безопасността на медицинския персонал и безопасността на други хора и което може причиняват и материални щети; специална защитна мярка се назначава писмено от лекар с предварителното съгласие на пациента, неговите близки или всеки друг негов законен представител; мярката трябва да бъде документирана писмено; здравните специалисти наблюдават пациента по време на специалните предпазни мерки, напр. докато използвате перила за легло, предпазни колани или лекарства

леглова единица — най-тесната пациентска среда, която включва легло, нощно шкафче, нощно осветление, повиквателно устройство

практика – работа в организиран работен процес за обучение за самостоятелно упражняване на професията

предаване на пациента — устно и писмено предаване на ключова информация за пациента между специалистите по ЗАГ при смяна на членове на обслужващия екип, при преместване на пациента от един доставчик на здравни услуги към друг в рамките на лечебното заведение, в което се лекува пациентът, или между две лечебни заведения, когато пациентът се премества от едно заведение в друго

преносено — новородено, носено повече от 42 седмици

скрининг — организирано търсене на предшественици или наченки на заболяване сред видимо здрави хора чрез прости тестове, напр. организирани програми DORA, SVIT и ZORA

(напр. фетален скрининг)

клетва на Ангела Бошкин — публично дадено обещание на завършилите първи цикъл на обучение по медицинска сестра, че ще действат според принципите, посочени в декларацията; съдържа девет принципа; клетвата е кръстена на пионера на сестринските медицински грижи в Словения, медицинската сестра Ангела Бошкин

признаване на квалификации — система, която позволява на гражданите да признават квалификации за извършване на регулирани професии в държави, които взаимно признават тези права

процес на здравни грижи (ПЗГ) — метод на работа, който със своите характеристики и принципи изисква съвременен начин на работа; ПЗГ се основава на цялостна оценка на потребностите на индивид, семейство или група; ПЗГ започва с първия контакт между медицинска сестра и пациент, като в този момент медицинската сестра започва да установява какви са проблемите на пациента и какво е отношението му към здравето;

процес на медицински грижи, чиито изпълнители са членове на сестринския екип, представлява основата за осигуряване на последователни, висококачествени и продължителни медицински грижи, като в същото време представлява и основа за професионална отговорност; Процесът на медицински грижи най-често се основава на шест етапа:

- оценка, избор на цели и структуриране на данни според модел и теория;
- определяне на медицински диагнози или определяне на медицински проблеми въз основа на събраните данни от фазата на оценка на процеса;
- определяне на целите на медицинските грижи или определяне на целите на медицинския процес;
- планиране на медицински интервенции или проектиране на интервенции за решаване на медицински проблеми (метод за решаване на проблеми в здравната грижа);
- изпълнение на медицински интервенции, т.е. прилагане на план за грижа и записване на извършените дейности;
- оценка на медицинските грижи, или оценка на успеха на реализирания цикъл от процеса на медицински грижи

промоция на здравето — разпространение на научно обосновани факти и препоръки на СЗО за подобряване на условията на живот на индивиди или групи от населението с цел постигане, поддържане, укрепване или подобряване на техните или тяхното здраве; формиране и промяна на манталитета, нагласите, навиците и поведението на отделни лица или групи от населението с цел в благоприятна за здравето среда с подкрепата на политически, икономически и други социални структури те да имат достатъчно воля, сила и издръжливост и че ще имат умения и способности да контролират факторите, които имат вредно въздействие върху човешкото здраве

протокол — съгласувани, официални писмени инструкции за изпълнение на дейностите по ЗАГ, напр. протокол за овладяване на агресивен пациент, протокол за осъществяване на предоперативни грижи, протокол за психосоциална помощ на жена, преживяла насилие

Първеския — жена, родила за първи път

Р

Регистър на доставчиците в областта на здравните или акушерските грижи (наричан по-нататък регистър) — е регистър, поддържан от Съюза на здравните и акушерските грижи в Словения въз основа на предоставено публично разрешение — Съюза на професионалните сдружения на медицинските сестри, акушерки и медицински работници в Словения; доставчиците на здравни и акушерски грижи, които предоставят медицински или акушерски грижи в Република Словения, са вписани в регистъра

регулирана професия — професионална дейност или група професионални дейности, определени от правния ред на ЕС

раждане — изтласкване на плода от тялото на майката (вж. живородени, мъртвородени)

Разширена професионална колегия по здравни и акушерски грижи — консултативен професионален орган към съответното министерство

С

значимост — статистически термин за вероятността, характеристиката, че нещо е резултат от влиянието на изследвания фактор, а не случайност (значима или статистически характерна или значима)

системен дефицит — слабост, неизправност, дисфункция на работните методи, процеси или инфраструктура на организацията

смърт — окончателно спиране на всички жизнени функции на човек, по всяко време след раждането му

специални знания — специалните знания са професионална компетентност за работа в по-тясна професионална област в медицинските и акушерските грижи; това е знание, което не е неразделна част от средното образование, бакалавърското образование или друго формално обучение на изпълнители, което лицето придобива на работното място, преди да започне да го използва или прилага на практика; специалните знания изискват определен набор от определени специални теоретични или практически знания, умения и способности, които индивидът трябва да овладее, за да работи на определено работно място

аборт — прекъсване на бременност:

законен аборт — разрешено изкуствено прекъсване на бременността в съответствие с приложимите законови разпоредби по желание на жената до 10-та седмица от бременността без ограничения и/или след 10-та седмица от бременността с разрешение на здравната комисия за изкуствено прекъсване на бременност поради установени аномалии на плода или когато здравето и живота на бременната жена са изложени на риск;

незаконен аборт — неразрешено изкуствено прекъсване на бременността, което е провокирано от самата жена или с помощта на друго лице, в противоречие с приложимите законови разпоредби;

спонтанен аборт — непровокирано, естествено, автоматично прекъсване на бременността преди 20-та седмица от бременността и при тегло на плода 500 грама или по-малко; прекъсването на бременността е

настъпило без участието на бременната жена или друго лице, против нейната воля и неволно, може да се дължи на болестни изменения или нарушения в здравето на бременната жена или плода

стандарт по ЗАГ — документ, предписан от съответния упълномощен орган (Експертен съвет по ЗАГ на конкретна здравна институция, Съюза на медицинските специалисти, Министерство на здравеопазването) и с консенсуса на практикуващите ЗАГ, който точно определя изпълнението на ЗАГ дейностите и води до очакваното оптимални резултати; е измерим и сравним показател за качество на ЗАГ, напр. стандарт за лечение на пациент с натиск, стандарт за медицински грижи за устната кухина на пациент в безсъзнание, стандарт за хигиенна подготовка на родилка за раждане

степен на увреждане — тежестта и продължителността на увреждането и въздействието му върху лечението в резултат на инцидента

професионална грешка — поведение, което се отклонява от валидните критерии на професионалните стандарти поради непознаването им или липсата на необходимите грижи и внимание по време на работа, резултатът от което е (евентуално) влошаване на здравето или смърт на пациента

професионални насоки — систематично формулирани препоръки за подходящия медицински лечение за пациенти с определени заболявания, които теоретично и емпирично водят до желаните резултати

професионално развитие — постоянно, непрекъснато и систематично придобиване, разпространение и задълбочаване на теоретичните и практическите знания на медицинския работник, необходими за успешното изпълнение на професионални дейности (компетенции) и задачи, в съответствие с вида на извършваната работа; професионалното развитие се счита за практическа работа на друго работно място в здравно заведение или при други юридически и физически лица, извършващи здравна дейност, участие в професионална среща, публикуване на професионална статия в професионална литература у нас или в чужбина (напр. в списание, антология, книга или монография) и прегледи на професионални и научни публикации (словенски и чуждестранни) и допълнително обучение при работодателя

СВИТ — национална организирана скринингова програма за ранно откриване на предракови изменения и рак на дебелото и правото черво; мъже и жени над 50-годишна възраст правят тест за скрита кръв в изпражненията

T

увреждане — нарушения в структурата или функцията на тялото и/или произтичащо от вредно въздействие

здравен работник — членува в сестринския екип и медицинския екип; има придобито средно професионално образование по специалност „Медицинска сестра“, положен стаж и професионален изпит по специалност „Здравни грижи“; съобразно професионалните си компетенции може да осъществява част от сестринските дейности и диагностично-лечебната програма самостоятелно, част като съизпълнител в сестринския екип, ръководен от дипломирана медицинска сестра; медицинският работник планира, наблюдава, оценява, документира и докладва своята работа в преките и индиректни здравни грижи; за самостоятелна работа трябва да е вписан в регистъра към СЗАГС

теория — набор от логически подредени знания, принципи, които определят законността на дадена дейност

екип — организирана група от хора, които извършват съвместна работа и в която всеки отговорно дава своя принос за постигане на обща цел; монодисциплинарен екип е група от експерти от една и съща област на експертност, а мултидисциплинарен екип е група от експерти от различни области на експертиза; в здравеопазването работят следните професионални екипи:

акушерски екип — монодисциплинарна група от експерти в областта на акушерството; състои се от квалифицирана акушерка/акушерка, старша медицинска сестра със специалност гинекологично-акушерска сестра и акушерка;

екип по здравни грижи — монодисциплинарна група от експерти с различни нива на образование в областта на медицинските грижи; ръководителят на екип е лице с подходящо образование и подходящ опит в областта на ЗАГ и с управленски умения;

здравен екип — мултидисциплинарна група от експерти в областта на медицинската дейност, в която всеки от тях допринася за реализирането на обща цел; медицинският екип включва специалисти от областите медицина, ЗАГ, физиотерапия, логотерапия и др.

мярка за подобряване — промяна в обстоятелствата за подобряване или компенсиране на щети след инцидент

мярка за намаляване на щетите — мерки за намаляване на щетите, справяне с щетите, контрол на всякакви бъдещи щети или мерки за намаляване, контрол и справяне с възможността за щети, свързани с инцидента

смъртност (морталитет) — брой на починалите на 1000 жители за определено време и в определен географски район:

фетална смъртност — броят на абортираните и мъртвородените деца на 1000 раждания в даден момент и в дадена географска област;

неонатална смъртност — броят на починалите новородени до 28 дни на 1000 раждания за определено време и в определен географски район;

перинатална смъртност — броят на мъртвородените и починалите деца до 7-дневна възраст на 1000 раждания за определено време и в определен географски район;

майчина смъртност — смъртност на бременни жени, родилки от заболявания и усложнения, свързани с бременността или раждането, на 100 000 живородени деца до 365 дни след раждането

Utrip — бюлетинът на СЗАГС, в който се публикуват приноси и доклади за работата на Съюза, програми за обучение и професионални срещи, както и актуални развития в областта на ЗАГ у нас и в света; бюлетинът е публикуван за първи път през 1992 г.

X

безопасност — състояние, при което рискът е намален до приемливо минимално ниво

безопасност на пациента — е липсата на ненужна вреда или потенциална вреда за пациента във връзка с медицинско лечение; означава избягване, предотвратяване или смекчаване на неблагоприятни резултати или наранявания, произтичащи от процесите на медицинско лечение

отклонение в безопасността на пациента (вж. също нежелано събитие и инцидент) — непредвидено или неочаквано събитие или обстоятелство, което може да доведе до или е причинило ненужно увреждане на пациента

предварително изразена воля на пациента — основно право на пациента; текущото информирано съгласие на пациента за евентуална медицинска процедура или към медицинска помощ в бъдеще или настоящ съзнателен отказ на пациента от евентуална интервенция или медицински грижи в бъдеще, ако по това време самият той няма да може съзнателно да даде законно валидно съгласие или откази; пациентът изразява писмено своята предварително изразена воля по предписаната бланка пред избрания личен лекар или пред представителя на правата на пациента

оценка на ЗАГ — непрекъсната оценка на прогреса на пациента и проверка на постиженията на ЗАГ спрямо поставените цели; оценката е свързваща част от целия процес и е необходима от първата среща с пациента до изписването на пациента от медицинската помощ

здравно образование — важен компонент на промоцията на здравето; предназначен е за отделни лица или групи от населението и се основава на формирането или промяната на техните нагласи, ценности и вярвания за здравето с цел постигане и поддържане на здравето; освен здравните специалисти, други също участват в здравното образование, напр. родители, учители, различни сдружения

Ц

Застъпничество — съдействие на експертите на ЗАГ на пациента при защита и правоприлагане

законен представител — лице, което е определено за такова по закон (например родител на дете) или което е определено с акт на компетентен орган, основан на закона (например близък роднина в случай на смърт на родителите на детето)

изостанало в развитието си — новородено, което е твърде малко или твърде слабо за гестационната си възраст поради изоставане или забавяне в растежа в резултат на различни причини

зародиш (ембрион) — развиващо се човешко същество във или извън матката от образуването на клетки в бластоциста до 12-та седмица от бременността; като се има предвид, че овулацията настъпва приблизително в средата на менструалния цикъл, на 12-та седмица от бременността ембрионът всъщност е само на 9 седмици

Съюз на здравните и акушерски грижи в Словения — Съюз на професионалните сдружения на медицински сестри, акушерки и здравни работници в Словения — е професионална организация на практикуващите в областта на здравните и акушерските грижи в Република Словения и носител на публична власт; съкратеното наименование е СЗАГС

Съюзът на здравните и акушерски грижи на Словения се грижи за развитието и функционирането на професията и защитава и представлява професионалните интереси на своите членове: издава, удължава и отнема лицензи за извършване на дейност по ЗАГ; осъществява професионален надзор със съвети; поддържа регистъра на изпълнителите на ЗАГ; формулира и допълва Етичния кодекс на медицинските сестри и медицинските работници на Словения и Етичния кодекс на акушерките на Словения; планира, наблюдава и ръководи стажове, специализации и други форми на следдипломно обучение на своите членове; участва в изготвянето на закони, планови документи и други нормативни актове в областта на ЗАГ, здравеопазването,

здравните дейности и други области на интерес и се свързва с международните институции: Международния съвет на медицинските сестри (ICN), Международната конфедерация на акушерките (ICM.), Европейската федерация на асоциациите на медицинските сестри (EFN), Европейската СЗАГС на акушерките (ЕМА) и други институции; В рамките на Съюза(СЗАГС) работят различни професионални секции:

професионална секция — организационна единица на Съюза на здравните и акушерски грижи на Словения, в рамките на която членовете изучават потянатата професионална област на ЗАГ, организират професионално обучение, формулират професионални препоръки и насоки и обсъждат професионални и социални въпроси, които са важни за развитието на определена професионална област: Секция на медицинските сестри и медицински работници в патронажната дейност, Секция на медицинските сестри и акушерките, Секция на медицинските сестри в ентеростомалната терапия...

Съюз на професионалните сдружения на медицински сестри, акушерки и медицински работници в Словения

— Съюз на професионалните асоциации на медицински сестри, акушерки и медицински работници в Словения:

Професионална асоциация на медицинските сестри, акушерки и медицински работници (SDMSBZT) — независима професионална, непартийна и нестопанска асоциация на доставчици на здравни услуги, работещи в определен регион: напр. DMSBZT Горенска, SDMSBZT Помурие, Специализирана DMSBZT Корошка... професионалната асоциация защитава интересите на своите членове и се грижи за тяхното лично и професионално развитие, както и за тяхното здраве и благополучие; различни групи, активи, секции, дейности и кътове работят в рамките на професионалната асоциация, напр. секция за туризъм, арт клуб, активни пенсионери и др.

здравна дейност — всички дейности по опазване на здравето, профилактика, откриване и лечение на заболявания, които се извършват от медицински специалисти и техни колеги в рамките на организирана система от проверени лечебни заведения или от частни лица с концесия в първично, вторично и висше ниво в съответствие с медицинската доктрина:

аптечна дейност — част от здравната дейност, която

осигурява снабдяването на населението, здравните заведения и други организации с лекарства;

първична здравна дейност — основна здравна дейност, която се извършва за лице, семейство или общност от здравни центрове, здравни домове и частни здравни работници на концесия;

вторична медицинска дейност — специализирана амбулаторна и общо специализирана болнична медицинска дейност;

третична здравна дейност — специализирана здравна дейност на клинични отделения на здравни заведения, клиники, институти и клинични институти;

балнеолечебна дейност — дейност, която включва профилактика, извънболнично специализирано лечение и рехабилитация след лечение в болница със съвместно използване на природни лекарствени продукти

здраве — състояние на пълно физическо, психическо и социално благополучие или просто липса на заболяване или увреждане

здравни грижи – дейност в системата на здравеопазването, която включва независимо, взаимозависимо и съвместно лечение в сътрудничество с лица от всички възрасти, семейства, групи и общности, болни и здрави хора във всякакви настройки; включва промоция на здравето, профилактика на заболявания и грижи за болни, хора с увреждания и умиращи хора; основните задачи на медицинските сестри са също застъпничество, насърчаване на безопасната среда, научни изследвания, участие във формулирането на здравна политика и управление на здравни системи и образование

здравни работници — лицата, посочени в списъка на професиите на здравните работници, които предоставят здравни услуги

здравно лечение — представлява съвместните усилия на специалисти от различни медицински професии в полза на пациента

здравна грижа — са медицински и други интервенции за профилактика на заболявания и промоция на здравето, диагностика, терапия, рехабилитация и здравеопазване, както и други услуги или процедури, извършвани от доставчици на здравни услуги при лечение на пациент

здравен проблем — отклонение от здравословното състояние на пациента, идентифицирано от лекар и описано с медицинска диагноза

здравно образование — важен компонент на промоцията на здравето; метод за планирано придобиване на знания, способности и умения, с които индивид или целева група от населението може да постигне, поддържа и подобри своето здраве или да управлява своето заболяване; здравното образование се предоставя от здравни специалисти на първичното, вторичното и третичното ниво на здравеопазване, напр. здравно образование на бременни жени, здравно образование на подрастващи, здравно образование на пациенти с диабет

здравна услуга — услуга, извършвана от медицински специалист за пациент като част от медицинска дейност: цервикална цитонамазка, здравнообразователни консултации за профилактика на сърдечносъдови заболявания, отпускане на лекарства

здравен специалист — лице с подходящо професионално образование, квалифицирано да работи в здравеопазването, напр. лекар, физиотерапевт, квалифицирана медицинска сестра, квалифицирана акушерка и др.

ЗОРА (Ранно откриване на предракови изменения на маточната шийка) — национална, организирана популационна скринингова програма, насочена към ранно откриване на предракови изменения и рак на маточната шийка; на жени от 20 до 65 години се организира гинекологичен преглед с цервикална цитонамазка

Ч

жизнена активност — формира се набор от основни жизнени потребности, който включва човешката цялост; Вирджиния Хендерсън дефинира 14 жизнени дейности: дишане, хранене и пиене, дефекация и елиминиране, движение и правилна позиция, сън и почивка, обличане, поддържане на нормална телесна температура, чистота и грижа за тялото, избягване на опасности от околната среда, взаимоотношения с хората и изразяване на емоции, изразяване на религиозни чувства, полезна работа,

развлечения и отдих, учене и придобиване на знания за развитие и здраве

начин на живот — начинът на живот, моделът на живот на индивида или определена група от населението:

нездравословен начин на живот — модел на живот, вреден за здравето на индивида или групата, напр. нередовна физическа активност или пълна липса на физическа активност, злоупотреба с психоактивни вещества, рисково сексуално поведение;

здравословен начин на живот — за индивид или група, положителен начин на живот, който има благоприятен ефект върху здравето, напр. редовна физическа активност, здравословно хранене, управление на стреса

живородено — дете, което веднага след раждането дава признаци на живот (дишане, сърдечен ритъм, мускулен тонус), макар и за кратко време; продължителността на бременността не е важна

WCET (World Council of Enterostomal Therapists) – Световна асоциация на ентеростомалните терапевти

